

PARK PRIRODE „OKEŠAR“**NATURE PARK „OKEŠAR“**Nevena Ivanović, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad***Oblast – ARHITEKTURA I URBANIZAM**

Kratak sadržaj – Na krševitom brdu Okešar, nadomak Podgorice, zamišljen je park prirode sa eko domaćinstvom: objektima stočarstva; poljoprivrede; smještaja i ugostiteljstva. Analizirani su prirodni potencijali kraškog predjela Crne Gore na primjeru lokacije i donešeni zaključci o strategiji transformacije neiskorišćenih kraških predjela na ekološki i ekonomski isplativ način.

Ključne reči: arhitektura, urbanizam, prirodni potencijali, seoski turizam

Abstract – On the rocky hill Okešar, near Podgorica, a nature park with eco-household is envisioned: livestock facilities; agriculture; accommodation and catering facilities. The natural potentials of the karst landscape of Montenegro were analyzed on the example of the location and conclusions were made on the strategy of transformation of unused karst landscapes in an environmentally and economically viable way.

Keywords: architecture, urbanism, natural potentials, ecology, rural tourism

1. UVOD

Teritorija Crne Gore obiluje neiskorišćenim prirodnim potencijalima prvenstveno u predjelima kanjona i visoravni centralnog regiona. Ovi prostori sa adekvatnim strateškim planovima širenja infrastrukture, prije svega vodovodne, mogu se pošumiti i na taj način oplemeniti za razne namjene. Jako bitni faktori u pošumljavanju su i smanjenje visokih temperatura cijele kraške regije, obogaćenje biodiverziteta, eksploatacija biljaka u razne svrhe (pčelarenje, vinogradarstvo, voćarstvo i dr.), prevencija erozije zemljišta i mnogi drugi ekonomski i prirodni faktori.

Lokacija odabrana za planiranje projekta u ovom radu kategorisana je u kamenjar i neobrađeno zemljište, sa manjim dijelom pod šumskim pokrivačem. Površina urbanističkih parcela iznosi oko 22 ha. Nalazi se na brdu Okešar, koje predstavlja treće brdo u nizu idući uzvodno rijekom Moračom od Podgorice ka Kolašinu [1].

1.1. Projektni zadatak

Projektnim zadatkom je predviđeno urbanističko i arhitektonsko idejno rješenje parka prirode Okešar po principu eko sela sa restoranom, bungalovima, zasadima biljaka i štalama za životinje.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bio dr Igor Maraš, vanr. prof.

1.2. Projektni program

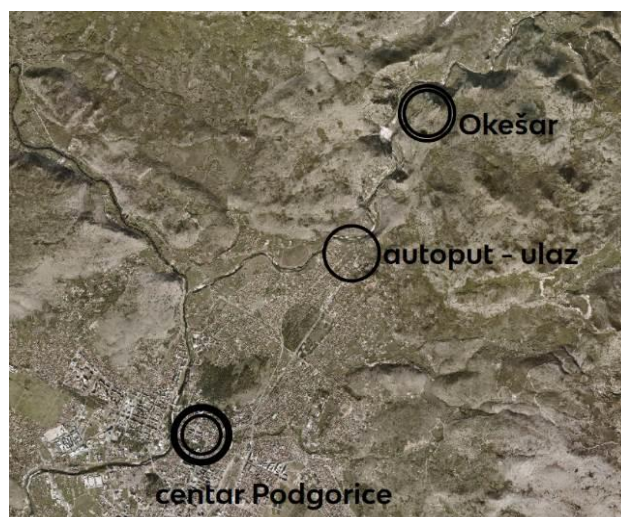
Ovim projektnim programom definišu se sljedeće funkcionalne cjeline koje treba isprojektovati:

1. Objekat restorana sa pratećim sadržajima – 1700 m² + 390 m² terasa
2. Objekti štala i skladišta – od oko 110 m² (x5)
3. Objekti bungalova – 35 m² (x4)
4. Objekti rezervoara za vodu – zapremine oko 1000 m³ (X2)
5. Sadnja medonosnog bilja na 22h površine

2. ANALIZA LOKACIJE

Prostor je ruralnog, seoskog karaktera. Zemljište je kraškog karaktera, pokriveno kamenjarom tipičnim za krečnjačku Kučku regiju, sa jednom zaravni koja posjeduje višedecenijsku šumu i livadu u kojoj se nalaze pozide nekadašnjih seoskih objekata. Nema postojećih objekata na njemu [2].

Do ulaska u lokaciju vodi makadamski put dugačak oko 400m, koji se u podnožju brda pripaja na asfaltni put koji vodi do Podgorice (slike 5, 6 i 7). Lokacija je svega 30 minuta vožnje udaljena od centra glavnog grada. Ne posjeduje komunalnu infrastrukturu (slika 1).

Slika 1. Makrolokacija.

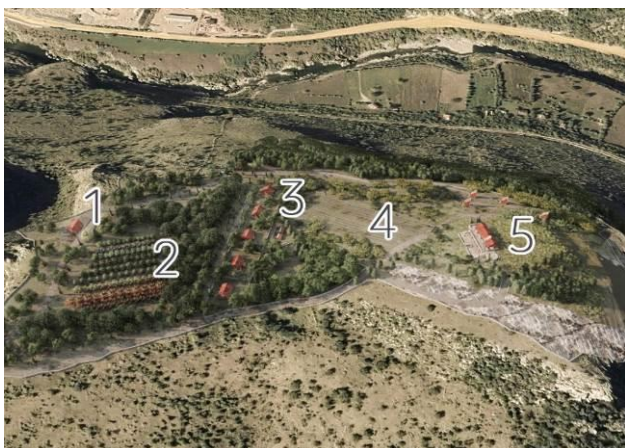
3. KONCEPT

Cilj implementacije i izgradnje kao i nabavke svih navedenih objekata, flore i životinja jeste da se stvori jedan sveobuhvatan ekosistem u najširem smislu riječi, koji će omogućavati da ovaj prostor živi samoodrživo i

nezavisno od bilo kog sistema izuzev sistema napajanja električnom energijom. Ideja je da se stoka hrani ispašom na brdu, da se gostima pruži najkvalitetnije meso i životinjski proizvodi organskog porijekla kao što su sir, mlijeko, jogurt, puter i sl., da se otpad u vidu hrane koji ostaje iza restorana da omnivorima kao što su svinje ili kokoške, pa da se taj biološki otpad praktično svede na nulu.

Ovakvo domaćinstvo i eko selo bi nudilo svoju hranu, med i pčelarske proizvode, smještaj, jahačke ture, planinarske ture, ribolovačke i lovačke ture i to sve u neposrednoj blizini lokacije. U cjelokupnoj slici Podgorice i izletišta u njoj, nudilo bi potpuno novi turistički sadržaj koji dosad nije afirmisan na mjestu koje ima pogled na cijeli grad i ravnicu.

Brdo je sedlastog oblika, sa višim i nižim vrhom. Na višem vrhu na sjevernoj strani nalaze se restoran i bungalovi sa najboljim vizurama. U udolini između dva vrha nalaze se štale iz razloga dobre provjetrenosti. Na oba vrha su bistrijerne za vodu koje opslužuju planirani vinograd, voćnjak i zasade medonosnog bilja (slika 2).

Slika 2. Situacija. Legenda: 1. Bistrijerna i skladište 2. Voćnjak 3. Farma 4. Vinograd 5. Restoran i bungalovi.

4. PROJEKAT RESTORANA

Restoran se sastoji od podruma, suterena sa podzemnom garažom i prizemlja.

Funkcija prostora je proistekla iz potreba plasiranja domaćih proizvoda sa farme do stola; parkinzi su ukopani iz razloga maksimalne iskorišćenosti parcele i povećanja boniteta boravka u prirodi.

Forma objekta inspirisana je transponovanjem tradicionalnih dvovodnih glada – planinskih katunskih kamenih ukopanih kuća sa krovovima od slame, i kasnije od drvenih dasaka.

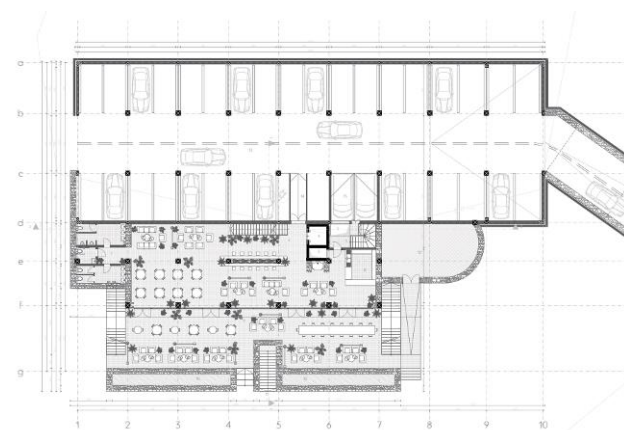
Ova tipologija se svojim izmijenjenim i uveličanim proporcijama pojavljuje na terenu u obliku objekta restorana sa dodatnim elementima primorske arhitekture – kamenim terasama sa pižunima (kamene klupe koje izlaze iz ograda terase) kao i elementom gumna (kružna kamena forma) koje u ovom slučaju simbolizuje zajedništvo čovjeka i prirode. Forma glade je zaokružena u cjelinu sa formom arhetipskog bungalova urezanog u gladu koja vizuelno simbolizuje dimnjak i ognjište.

U okviru materijalizacije svih objekata obraćena je posebna pažnja na reciklažu i korišćenje kamena sa parcele, dok su visoki parapet prizemlja i krov rađeni u drvetu obojanom u crvenu boju kako bi vizuelno bili akcentovani i kako bi se sagledavali iz prostora grada, autoputa i sl., i privlačili pogled na park prirode (slika 3).

U objektu su restoranski prostora na 2 etaže; 4 terase; kuhinje i podzemne garaže i bistrijerne; planirani i prostor za prodaju vina i rakija i pozamanterija za prodaju čajeva, ljekovitog bilja, životinjskih proizvoda i drugog (slika 4).

Slika 3. Restoran sa pogledom na Podgoricu.

Slika 4. Osnova -1 etaže restorana sa podzemnom garažom i vinskim podrumom.

5. PROJEKAT BUNGALOVA

Konceptualnom rješenju pozicije bungalova pripala je druga najbolja lokacija na brdu, a naročito po pitanju vizura. Funkcija prostora je skladna turističkom sadržaju, a poseban akcenat stavljen je na dvije terase na prizemlju i spratu.

Forma objekta dobila je inspiraciju iz „pobodenih krša“, kamena koji „izranja“ iz brda, ta „oštrina“ krečnjaka sa težom bazom koja je nastajala hiljadama godina zbog kiša je transponovana u oblik bungalova. Vizure, kao nabitiji faktor pozicije, imale su primarnu ulogu u dizajnu krovnog pokrivača od staklenih panela, pružajući u enterijeru osjećaj prozračnosti, igre svijetla i sjenke, kao i osjećaj topline.

Sastoji se od prizemlja i potkrovlja, i predstavlja četvorkrevetnu smještajnu jedinicu. Opremljeni su i solarnim kolektorima za vodu (slike 5-6).

Slika 5. Izgled bungalova.

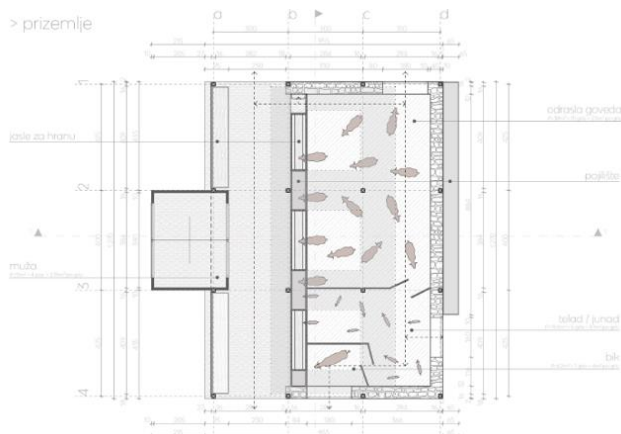
Slika 6. Osnova prizemlja (slika iznad) i potkrovlja (slika ispod) bungalova.

6. PROJEKAT TIPSKE ŠTALE I SKLADIŠTA

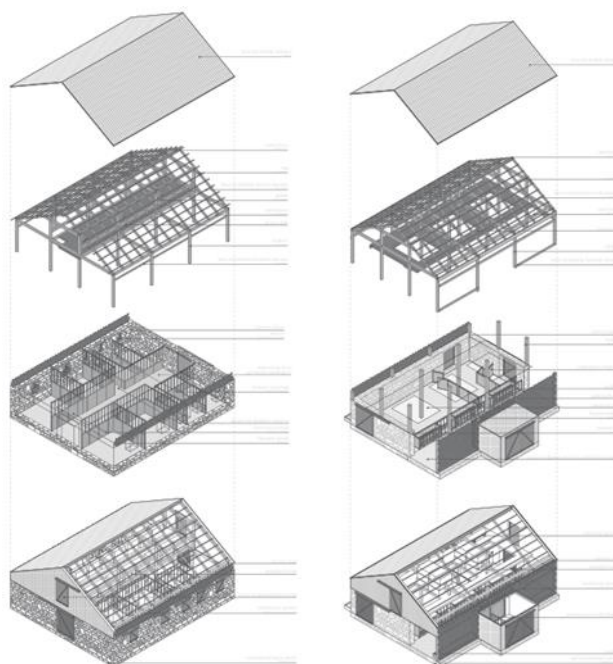
Rješenje štalskih prostora i njihove lokacije imalo je jedan osnovni parametar, a to je dobra provjetrenost i pravac vjetrova istok-zapad preko prevoja „sedla“ brda Okešar.

Zbog velike specifičnosti štalskih prostora, kod njih važi rečenica da forma prati funkciju, a u smislu materijalizacije cijeli kompleks je ujedinen u cjelinu.

Kroz projekat štala postignuta je maksimalna funkcionalnost u obavljanju svih potrebnih djelatnosti iako je primijenjen novi sistem organizacije štala koji je zahtijevao veliko promišljanje, analizu literature i razgovore sa stocarima o najefikasnijem modelu planiranja prostora (slike 7-10) [3,4].

Slika 7. Osnova prizemlja štale za goveda.

Slika 8. Aksonometrijski prikaz štala. Lijevo – štala za konje; desno – štala za goveda

Farma sadrži objekte za držanje goveda, ovaca, koza, svinja i kokošaka; kao i štalu za konje i ponije za jahanje.

Slika 9. Izgled kokošinjsca.

Slika 10. Izgled štale za ovce.

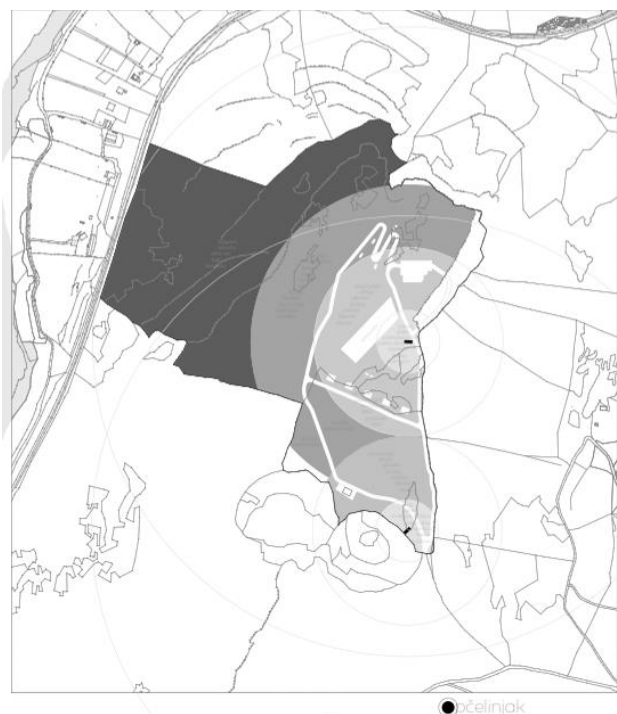
7. PLAN ODABIRA I SADNJE MEDONOSNOG BILJA

Analiza sadnje i odabira medonosnog bilja zasnovana je na nekoliko faktora koji su: sastav zemljišta (livadsko, kamenjar, postojeća šuma), pravci duvanja vjetrova i prostori zavjetrine, prinos polena i meda po hektaru, moguć-

nost višenamjenske eksploatacije biljke (plod, ljekovitost, čajevi i sl.) osunčanost i prostori sjenke, postojeća flora i oplemenjivanje iste, pozicije vinograda i voćnjaka u odnosu na sve ove faktore ali i vizure i mnogi drugi.

Uz stratešku poziciju postavljanja pčelarnika planirana je i planska sadnja medonosnog bilja počevši od prve zone radijusa od 50m gdje se sade najranije medonosne biljke koje cvjetaju u II i III mjesecu kao što su: kajsija, drijen, crvenolisna šljiva, judino drvo, breskva, lijeska, ruzmarin i sl. Drugi krug čine biljke posađene u radijusu 150m od pčelinjaka koje cvjetaju nešto kasnije a to su: paulovnja, višnja, jabuka, kruška, trešnja, šipurak, dunja i sl.

Treći krug sadnje radijusa 250m čini glavna paša sa biljkama: evodija, kerlepterija, kestenj, šipak, malina, lipa, albicija, budlea, javor žestilj, matičnjak, katalpa. Četvrta zona sadnje je u radijusu od 500m i zahvata pretežno stjenoviti i strmi dio zapadne padine brda ka rijeci Morači gdje je zemljište i klima vlažnija pa je planirana sadnja invazivnih biljnih vrsta: bagrem, amorfa, vrba iva, žalfija i sl. (slika 11) [5].

Slika 11. Mapiranje sadnje medonosnog bilja po zonama. Od svjetlije ka tamnijoj nijansi sive: zona 1-2-3-4.

8. ZAKLJUČAK

Projekat parka prirode sa eko-domaćinstvom/selom, objektima smještaja, farme, restorana i zasadima medonosnog bilja postavljen i analiziran je u svrhu primjera mogućeg razvoja brda u kraškoj regiji Crne Gore. Iako su objekti specifični zadatoj lokaciji, ova tipologija može da se razvija na hiljadama hektara zanemarenog i neiskorišćenog prirodnog prostora.

Zasadi medonosnih biljaka su prva stavka razvoja cijelog ekosistema brda i regije, u cilju smanjenja visokih temperatura, pošumljavanja i razvoja.

U takvom ambijentu osmišljeni su dodatni tradicionalni sadržaji sa ovih prostora (štale, smještaj, restoran) koji aktiviraju potencijale ove i sličnih lokacija, ali uz modernizaciju, implementaciju ekoloških pristupa gradnje i funkcionisanja eko-domaćinstva biodiverziteta (slika 12). Zato je osmišljen ciklični sistem od farme do stola, i od biljke do stola, koji biljne i životinjske proizvode proizvedene na lokaciji direktno plasira posjetiocima u ugostiteljskom objektu restorana, a biološke otpadke iz restorana dobijaju omnivorne životinje (svinje, kokoške) kao dio prehrane i na taj način nastaje jedan zaokruženi ekološki proces eliminisanja biološkog otpada.

Velika pažnja posvećena je i recikliranju postojećeg materijala - kamena kojeg na lokaciji ima u izobilju u smislu zidanja objekata i ograda; kao i privlačenju pogleda iz žižnih tačaka (glavni grad, autoput, željeznica) na lokaciju korišćenjem drveta bojanog u crveno na objektima.

Slika 12. Pogled na restoran iz vinograda

9. LITERATURA

- [1] *Geoportal CG*. Dostupno na: <https://geoportal.co.me/>. [Pristupljeno: 17.09.2022.].
- [2] *Prostorni plan Crne Gore do 2020. godine*. Crna Gora: Ministarstvo za ekonomski razvoj Crne Gore, 2008.
- [3] *Pravilnik o uslovima za dobrobit životinja*. Beograd, Srbija: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srbije. (2010).
- [4] Simonović Đorđe R., *Poljoprivredne zgrade I Kompleksi: Poljoprivredna arhitektura: Proizvodnja, Skladištenje, Prerada*. Beograd: Građevinska knjiga, 1989.
- [5] Umeljčić Veroljub, *U Svetu cveća I pčela: Atlas Medonosnog Bilja*. Kragujevac, 2002.

Kratka biografija:

Nevena Ivanović rođena je 1994.g. u Podgorici u Crnoj Gori. Osnovnu i srednju školu završava u Podgorici, gdje 2013. upisuje Arhitektonski fakultet na Univerzitetu Crne Gore. Specijalističke studije završava 2020. i dobija zvanje spec.Sci arh. Živi i radi u Podgorici.

kontakt: nevena_ic@yahoo.com